

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA

BUNGE LA TANZANIA

**TAARIFA YA KAMATI YA KUDUMU YA BUNGE YA MAJI NA
MAZINGIRA KUHUSU UTEKELEZAJI WA BAJETI YA OFISI YA MAKAMU
WA RAIS – MAZINGIRA KWA MWAKA WA FEDHA 2023/2024
PAMOJA NA MAONI YA KAMATI KUHUSU MAKADIRIO YA
MATUMIZI YA OFISI HIYO KWA FEDHA 2024/2025**

*[Imetolewa kwa mujibu wa Kanuni 118 (9) ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo
la Februari, 2023]*

Aprili, 2024

YALIYOMO

YALIYOMO	i
ORODHA YA VIELELEZO	ii
SEHEMU YA KWANZA	1
1.0 UTANGULIZI	1
1.1 Maelezo ya Awali	1
1.2 Msingi wa Kazi ya Uchambuzi	2
SEHEMU YA PILI	3
2.0 UCHAMBUZI WA TAARIFA YA UTEKELEZAJI NA MAKADIRIO YA MAPATO NA MATUMIZI	3
2.1 Maelezo ya Jumla	3
2.2 Uchambuzi wa Taarifa ya Utekelezaji wa Bajeti kwa Mwaka wa fedha 2023/2024	4
2.2.1 Uzingatiaji wa Ushauri uliotolewa na Kamati kwa mwaka wa fedha 2023/2024	4
2.2.2 Hali ya Utekelezaji wa Miradi ya Maendeleo	5
2.2.3 Upatikanaji wa Fedha kutoka Hazina	8
2.3 Uchambuzi wa Makadirio ya Matumizi kwa Mwaka wa Fedha 2024/2025	12
2.3.1 Uchambuzi wa Makadirio ya Matumizi kwa ajili ya Miradi ya Maendeleo	13
2.3.2 Uchambuzi wa Makadirio ya Matumizi ya Kawaida	15
2.2.3 Ulinganisho wa bajeti ya Taifa na bajeti ya OMRM	16
SEHEMU YA TATU	18
3.0 MAONI NA USHAURI WA KAMATI	18
3.1 Maelezo ya Jumla	18
3.2 Maoni ya Kamati	18
3.3 Ushauri wa Kamati	20
3.4 Hitimisho	22

ORODHA YA VIELELEZO

Kielelezo Na. 1: Uwiano wa kiasi cha fedha zilizotengwa na Fedha zilizopokelewa
.....9

Kielelezo Na. 2: Uwiano wa kiasi cha Fedha za Mishahara kilichotengwa na Kiasi
kilichopokelewa hadi Februari, 202410

Kielelezo Na. 3: Ulinganisho wa Bajeti ya Fedha za Maendeleo kwa Mwaka wa
Fedha 2023/2024 na 2024/202514

Kielelezo Na. 4: Ulinganisho wa Bajeti ya Matumizi ya Kawaida kwa Mwaka wa
Fedha 2023/2024 na 2024/2025..... 15

**TAARIFA YA KAMATI YA KUDUMU YA BUNGE YA MAJI NA MAZINGIRA
KUHUSU UTEKELEZAJI WA BAJETI YA OFISI YA MAKAMU WA RAIS –
MAZINGIRA KWA MWAKA WA FEDHA 2023/2024 PAMOJA NA
MAONI YA KAMATI KUHUSU MAKADIRIO YA
MATUMIZI YA OFISI HIYO KWA MWAKA 2024/2025**

SEHEMU YA KWANZA

1.0 UTANGULIZI

1.1 Maelezo ya Awali

Mheshimiwa Spika, kwa mujibu wa **Kanuni ya 118 (9)** ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Februari, 2023, naomba kuwasilisha Taarifa ya Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Maji na Mazingira kuhusu Utekelezaji wa Bajeti ya Ofisi ya Makamu wa Rais - Mazingira kwa Mwaka wa Fedha 2023/2024 pamoja na Maoni ya Kamati Kuhusu Makadirio ya Matumizi ya Ofisi hiyo kwa Mwaka wa Fedha 2024/2025.

Mheshimiwa Spika, Muundo wa Taarifa hii umezingatia masharti ya Kanuni ya 142 kuhusu muundo wa Taarifa yoyote ya Kamati inayowasilishwa Bungeni. Kwa msingi huo, Taarifa ninayoiwasilisha imegawanyika katika sehemu kuu tatu zifuatazo: -

- (i) Sehemu ya Kwanza inatoa maelezo ya jumla na kuonesha Msingi na Muundo wa Taarifa pamoja na namna Kamati ilivyofanya kazi;

- (ii) Sehemu ya Pili inabainisha Uchambuzi wa Taarifa ya Utekelezaji wa Bajeti kwa Mwaka wa fedha 2023/2024 na Makadirio ya Matumizi kwa mwaka wa fedha 2024/2025; na
- (iii) Sehemu ya Tatu inabainisha Maoni na Ushauri wa Kamati na kumalizia kwa hitimisho.

1.2 Msingi wa Kazi ya Uchambuzi

Mheshimiwa Spika, Msingi wa Uchambuzi wa Taarifa ya Utekelezaji wa Bajeti na Makadirio ya Matumizi ya Ofisi ya Makamu wa Rais - Mazingira unatokana na Kifungu cha 6 (b) kikusomwa kwa pamoja na Kifungu cha 7 (1) (a) cha Nyongeza ya Nane ya Kanuni za Bunge, Toleo la Februari, 2023. Vifungu hivyo vinaipa Kamati jukumu la kufanya uchambuzi wa Utekelezaji wa Bajeti na Makadirio ya Ofisi hii.

Mheshimiwa Spika, Kanuni ya 117(1) ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Februari, 2023, imeweka masharti yaliyoitaka Kamati kutembelea na kukagua Miradi ya Maendeleo iliyotengewa fedha katika Mwaka wa Fedha 2023/2024. Aidha, Masharti ya Kanuni ya 117 (4) ya Kanuni za Bunge, yaliitaka Kamati kuchambua Taarifa ya Utekelezaji wa Bajeti ya Ofisi hii kwa Mwaka wa fedha 2023/2024 ili kulinganisha na Makadirio ya mapato na matumizi kwa mwaka wa fedha 2024/2025.

SEHEMU YA PILI

2.0 UCHAMBUZI WA TAARIFA YA UTEKELEZAJI NA MAKADIRIO YA MAPATO NA MATUMIZI

2.1 Maelezo ya Jumla

Mheshimiwa Spika, Madhumuni ya Taarifa hii ni kuliwezesha Bunge kujadili Hotuba ya Waziri wa Nchi, Ofisi ya Makamu wa Rais Muungano na Mazingira aliyoiwasilisha mapema leo hii. Ili kuliwezesha Bunge kufanya kazi hiyo inavyostahili, Taarifa hii inabainisha uchambuzi katika maeneo yafuatayo:-

- (i) Hatua iliyofikiwa katika uzingatiaji wa Ushauri uliotolewa na Kamati kwa mwaka wa fedha 2023/2024;
- (ii) Hali ya Utekelezaji wa Miradi ya Maendeleo iliyoidhinishiwa fedha kwa mwaka wa fedha 2023/2024;
- (iii) Hali ya Upatikanaji wa Fedha za Matumizi hadi kufikia Mwezi Februari, 2024;
- (iv) Hatua iliyofikiwa katika Utekelezaji wa mipango iliyowekwa kwa Mwaka wa fedha 2023/2024; na
- (v) Makadirio ya Mapato na Matumizi kwa mwaka wa fedha 2024/2025 ikilinganishwa na utekelezaji kwa mwaka wa fedha unaoisha.

Mheshimiwa Spika, Mtindo uliotumika kufanya uchambuzi unajumuisha kulinganisha hali ilivyo kwa mwaka wa fedha 2023/2024 na makadiro kwa mwaka 2024/2025. Njia ya ukokotoaji wa asilimia imetumika kubaini hatua inayofikiwa

kwa mwaka wa fedha unaoisha na uwezekano kwa mwaka wa fedha unaokuja. Kwa utaratibu huo, Bunge linaweza kujiridhisha na uwezekano wa mipango inayolengwa kwa Mwaka wa Fedha 2024/2025 kwa kutumia uzoefu uliopatikana kwa mwaka wa fedha 2023/2024.

2.2 Uchambuzi wa Taarifa ya Utekelezaji wa Bajeti kwa Mwaka wa fedha 2023/2024

Mheshimiwa Spika, katika uchambuzi wa Taarifa ya Utekelezaji, Kamati ilijikita katika maeneo makuu manne. Maeneo hayo ni:-

- (i) Hatua iliyofikiwa katika uzingatiaji wa Ushauri uliotolewa na Kamati kwa mwaka wa fedha 2023/2024;
- (ii) Hali ya Utekelezaji wa Miradi ya Maendeleo iliyoidhinishiwa fedha kwa mwaka wa fedha 2023/2024; na
- (iii) Upatikanaji wa Fedha kutoka Hazina.

Mheshimiwa Spika, kwa urahisi wa ufuatiliaji na uamuzi wa kibunge, naomba kubainisha matokeo ya uchambuzi kama ifuatavyo: -

2.2.1 Uzingatiaji wa Ushauri uliotolewa na Kamati kwa mwaka wa fedha 2023/2024

Mheshimiwa Spika, wakati majadiliano ya Hotuba ya Bajeti ya OMRM kwa Mwaka wa Fedha 2023/2024, tarehe 24 Aprili, 2023 Kamati ilitoa Ushauri na

Mapendekezo katika maeneo Matano. Naomba kulitaarifu Bunge lako Tukufu kwamba, sehemu ya ushauri imefanyiwa kazi na sehemu nyingine utekelezaji unaendelea.

Mheshimiwa Spika, mfano wa Ushauri uliofanyiwa kazi unahusu mchakato wa kutafsiri Sera ya Taifa ya Mazingira ya mwaka 2021 kwa Lugha ya Kiswahili ili Wananchi waweze kuelewa zaidi na kuanza utekelezaji wake.

Mheshimiwa Spika, mfano wa Ushauri ambao haukuzingatiwa ni ule wa Serikali kuweka usimamizi mzuri wa matumizi ya Fedha zinazotolewa kwa ajili ya miradi ya maendeleo ili ziendane na kazi na thamani ya Fedha '*value for money*'.

Mheshimiwa Spika, Ushauri unaotolewa Bungeni unalenga kuboresha shughuli za umma kwa maslahi ya Wananchi. Serikali inapozingatia ushauri huo inatimiza azma ya kuboresha ustawi wa Wananchi kama inavyoshauriwa Bungeni. Aidha, kwa kuchelewa kuzingatia ushauri, hatari yake ni kutoboresha shughuli za umma kwa wakati.

2.2.2 Hali ya Utekelezaji wa Miradi ya Maendeleo

Mheshimiwa Spika, Miradi ya Maendeleo ni miongoni mwa mambo yanayoongeza tija katika utekelezaji wa shughuli za umma. Baada ya Bunge kuidhinisha Bajeti

kwa ajili ya gharama za utekelezaji wa miradi ya maendeleo, Kamati ilipaswa kujiridhisha na maendeleo ya utekelezaji wa miradi hiyo katika sekta ya mazingira.

Mheshimiwa Spika, Kamati ilizingatia masharti ya Kanuni ya 117 (1) ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Februari, 2023 kwa kutembelea na kukagua utekelezaji wa miradi miwili kati ya miradi 11 ya Maendeleo iliyotengewa fedha chini ya Ofisi ya Makamu wa Rais – Mazingira. OMRM itengewa jumla ya **Shilingi 16,656,044,963** kwa ajili ya utekelezaji wa miradi hiyo.

Mheshimiwa Spika, miradi miwili iliyotembelewa na kukaguliwa na Kamati ni:-

a) Mradi wa Uhifadhi wa Misitu

Mradi huu unatekelezwa katika Halmashauri ya Iringa wenye ukubwa wa hekta **9,091.3** ikijumuisha misitu ya Ilalasimba, Magubike, Kipera na Nyamihuu kwa ajili ya uhifadhi wa mazingira.

Kamati inaipongeza OMRM kwa kuchukua hatua stahiki za kuhifadhi misitu hiyo kama njia ya kuendelea kulinda mazingira na kukabiliana na mabadiliko ya tabianchi ambayo yameonekana kuwa na athari kubwa kwa Uchumi na mazingira.

b) Mradi wa Hifadhi endelevu ya Ardhi katika Bonde la Ziwa Nyasa.

Mheshimiwa Spika, Mradi huu ulianzishwa kwa lengo la kuhifadhi mazingira katika Bonde la Ziwa Nyasa na kuboresha hali ya maisha ya Jamii inayozunguka eneo hilo. Mradi unafadhiliwa na Mfuko wa Mazingira Duniani kwa gharama ya **Shilingi 2,987,654,000.00** na unatekelezwa katika Halmashauri za Ludewa na Makete (Mkoani Njombe), Kyela (Mkoani Mbeya), na Nyasa na Mbinga (Mkoani Ruvuma).

Mheshimiwa Spika, kwa mwaka wa fedha 2023/2024 mradi huu ulitengewa kiasi cha **Shilingi Milioni 342.7**. Hadi Februari, 2024 mradi ulipokea jumla ya **Shilingi Milioni 808.2**. Ongezeko la fedha zilizopokelewa limetokana na bakaa ya mwaka wa fedha 2022/23.

Mheshimiwa Spika, shughuli zilizotekelezwa katika mradi huu hadi Februari, 2024 ni pamoja na: -

- i. Manunuzi ya boti moja (1) na injini yake kwa ajili ya kikundi cha Uvuvi katika Halmashauri ya Wilaya ya Nyasa;
- ii. Manunuzi ya Mashine moja (1) ya kutengeneza chakula cha samaki katika Halmashauri ya Wilaya ya Ludewa;

- iii. Manunuzi ya Mizinga ya Nyuki 20 kwa ajili ya Halmashauri ya Wilaya ya Ludewa; na
- iv. Kuanzishwa kwa Jumuiya mbili (2) za watumia maji katika Halmashauri za Wilaya ya Mbinga na Nyasa.

Mheshimiwa Spika, Kamati inaipongeza Serikali kwa kutoa fedha za kutosha kutekeleza mradi huo. Hata hivyo, Kamati haikuridhishwa na utekelezaji wa mradi huo hususan katika ununuzi wa Boti ndogo (canoe) ambayo kiwango chake hakina sifa ya kuwa mradi wa kielelezo wa Serikali.

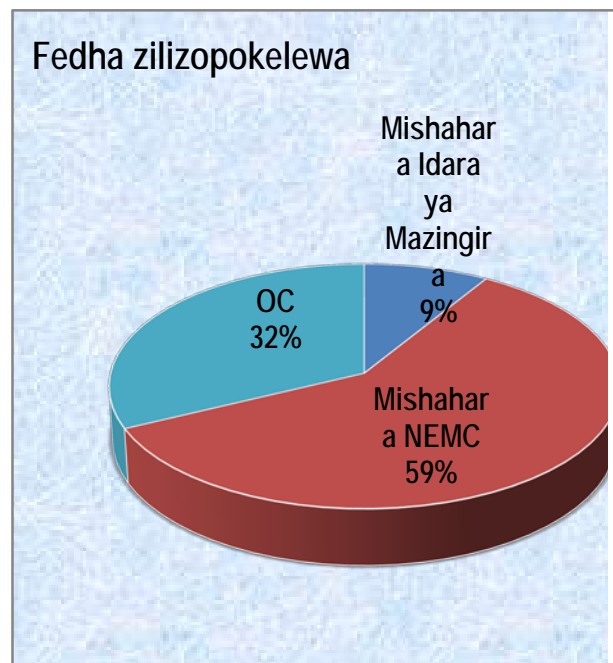
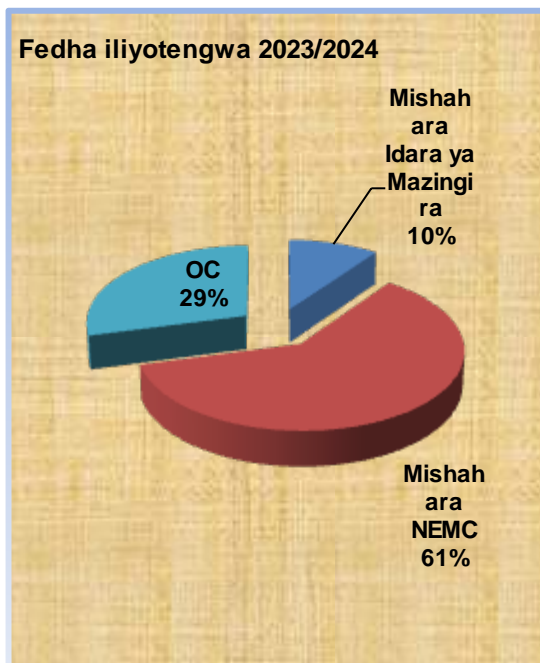
2.2.3 Upatikanaji wa Fedha kutoka Hazina

Mheshimiwa Spika, Upatikanaji wa fedha ni hatua muhimu katika utekelezaji wa Bajeti. Aidha, uzoefu wa kiwango cha fedha kinachopatikana kwa mwaka mmoja ni muhimu katika uamuzi wa makadirio ya matumizi kwa mwaka unaofuata. Kwa msingi huo, Kamati ilifanya uchambuzi wa hali ya upatikanaji wa fedha kwa bajeti ya mwaka 2023/2024. Naomba kulijulisha Bunge kuwa matokeo ya uchambuzi yameonesha mambo yafuatayo: -

(a) Hali ya upatikanaji wa fedha za Matumizi ya Kawaida

- (i) Hadi Februari, 2024 Ofisi ya Makamu wa Rais - Mazingira ilipokea **asilimia 65** ya bajeti kwa ajili ya Matumizi ya Kawaida. Kiwango hicho cha upatikanaji wa fedha kinaendana na hali halisi ya utekelezaji wa bajeti. Kiasi kilichopatikana ni **Shilingi 5,634,481,600.59** kati ya **Shilingi 8,642,616,900** zilizoidhinishwa na Bunge kama inavyoonekana katika **kielelezo Na. 1.**

Kielelezo Na. 1 Uwiano wa kiasi cha fedha zilizotengwa na Fedha zilizopokelewa

- (ii) Uwiano wa upatikanaji wa fedha za matumizi ya kawaida ni mzuri na unaendana na uwiano halisi wa upatikanaji wa fedha. Kwa mfano, Mishahara iliyoidhinishwa kwa Idara ya Mazingira ni **asilimia 10**, NEMC **asilimia 61** matumizi ya uendeshaji ni

asilimia 29 ya matumizi ya kawaida katika Sekta ya Mazingira huku upatikanaji wa fedha kutoka Hazina ukiwa **asilimia 9** - Idara ya Mazingira, **asilimia 59** - NEMC na **asilimia 32** - uendeshaji (OC).

Kielelezo Na. 2: Uwiano wa kiasi cha Fedha za Mishahara kilichotengwa na Kiasi kilichopokelewa hadi Februari, 2024

FEDHA ZA MATUMIZI YA KAWAIDA ZILIZOPOKELEWA HADI FEBRUARI 2024			
Matumizi	Fedha iliyotengwa 2023/24	Fedha zilizopokelewa	% ya Fedha iliyopokelewa
Mishahara Idara ya Mazingira	860,668,000.00	494,522,370.00	57.5
Mishahara NEMC	5,264,448,000.00	3,325,336,488.00	63.2
OC	2,517,500,900.00	1,814,622,743.00	72.1
Jumla	8,642,616,900.00	5,634,481,601.00	65.2

Chanzo: Randama ya Bajeti 2024/2025 Fungu 31

- (iii) Upatikanaji wa fedha za uendeshaji wa shughuli za Idara ya Mazingira na NEMC ulifikia asilimia 72 ya kiasi kilichoidhinishwa kwa ajili hiyo. Mwenendo huo unaashiria utekelezaji uliotarajiwa kwa mwaka wa fedha 2023/2024.

Mheshimiwa Spika, mwenendo huo wa upatikanaji wa fedha unaarifu kuwa Makadirio ya Matumizi kwa mwaka wa fedha 2024/2025 unapaswa kuangaliwa vizuri kwenye eneo la Mishahara kwa Idara ya Mazingira na bajeti ya uendeshaji wa Idara ya Mazingira na NEMC.

2.2.4 Hali ya upatikanaji wa fedha za Miradi ya maendeleo

Mheshimiwa Spika, matokeo ya Uchambuzi wa hali ya utekelezaji wa miradi yanaonesha mambo yafuatayo: -

- (i) Kwa ujumla Kamati imebaini ucheleweshaji wa fedha za Miradi ya Maendeleo na utolewaji mdogo wa fedha za ndani. Kwa mfano hadi Februari 2024, Fedha za ndani zilizotolewa ni **asilimia 33** tu ya Bajeti iliyoidhinishwa kwa ajili hiyo;
- (ii) Fedha za nje kwa ajili ya Miradi ya Mazingira zimepatikana kwa **asilimia 64** ya Bajeti iliyoidhinishwa.
- (iii) Baadhi ya miradi haikupokea fedha kabisa kama ilivyoidhinishwa na Bunge. Kwa mfano, Mradi wa Mfano wa ukijanishaji na upendezeshaji wa Jiji la Dodoma.
- (iv) Jumla ya fedha iliyopatikana kwa ajili ya utekelezaji wa Miradi ya Mazingira hadi Februari, 2024 ni asilimia 61. Asilimia hii ni ndogo ikilingashwa na **asilimia 66.6** iliyopaswa kufikiwa kwa kipindi kama hicho. Hali hiyo ni dalili ya wazi kwamba upo uwezekano wa Miradi ya mazingira kutokamilika kama ilivyokusudiwa kufikia Juni, 2024.

Mheshimiwa Spika, kutokana na hali hiyo Kamati ina maoni kuwa, upatikanaji wa fedha kwa kiwango hicho unaweza kuathiri utekelezaji wa miradi kwa wakati.

Mheshimiwa Spika, Upatikanaji wa fedha za ndani unaonesha dalili ya msukumo mdogo wa kifedha katika miradi ya mazingira. Jambo moja linalojitokeza ni kuwa msukumo wa nje kwa miradi ya mazingira umekuwa mkubwa ingawa bado unahitaji kuongezwa zaidi. Kamati inatoa rai kuwa wakati umefika kwa Serikali kuongeza nguvu ya kifedha katika miradi ya mazingira

2.3 Uchambuzi wa Makadirio ya Matumizi kwa Mwaka wa Fedha 2024/2025

Mheshimiwa Spika, Uchambuzi wa Makadirio ya Matumizi kwa Ofisi ya Makamu wa Rais - Mazingira, ulifanyika kwa kuzingatia kazi zilizopangwa kutekelezwa kwa mwaka huo wa fedha. Umakini zaidi uliwekwa katika maeneo yafuatayo:

-

- (i) Makadirio ya Matumizi kwa ajili ya kugharimia utekelezaji wa Miradi ya Maendeleo;
- (ii) Makadirio ya Matumizi kwa ajili ya Mishahara kwa Idara ya Mazingira na NEMC na uendeshaji wa shughuli zinazohusu masuala ya mazingira (OC).

Mheshimiwa Spika, Uchambuzi wa maeneo hayo unafanyika kwa kuzingatia ahadi iliyotolewa kwa Wananchi

kwenye Ilani ya CCM ya uchaguzi Mkuu wa mwaka 2020-2025. Ahadi hiyo ilihusu Kukuza uchumi wa kisasa, fungamanishi, jumuishi na shindani kwa kuzingatia kipaumbele katika Kuimarisha usimamizi na uhifadhi wa mazingira na uwezo wa kukabiliana na athari za mabadiliko ya tabianchi.

2.3.1 Uchambuzi wa Makadirio ya Matumizi kwa ajili ya Miradi ya Maendeleo.

Mheshimiwa Spika, kwa Mwaka wa Fedha 2024/2025 OMRM, imetengewa jumla ya Shilingi 21,207,841,000 kwa ajili ya Utekelezaji wa Miradi ya Maendeleo. Kati ya fedha hizo, Shilingi 2,902,000,000 ni fedha za ndani, na Shilingi 18,305,841,000 ni fedha za nje.

Mheshimiwa Spika, Bajeti ya Maendeleo katika Mwaka wa Fedha 2024/2025 imeongezeka kwa takribani **Shilingi 4,551,796,000** sawa na **asilimia 27.3** ikilinganishwa na Bajeti ya Mwaka wa Fedha unaoisha kama inavyoonekana kwenye **Kielelezo Na. 3**.

Kielelezo Na. 3: Ulinganisho wa Bajeti ya Fedha za Maendeleo kwa Mwaka wa Fedha 2023/2024 na 2024/2025

ULINGANISHO WA BAJETI FUNGU 31 KWA MWAKA WA FEDHA 2023/2024 NA 2024/2025				
Aina ya Matumizi	BAJETI YA MWAKA WA FEDHA 2023/2024	BAJETI YA MWAKA WA FEDHA 2024/2025	Ongezeko	Ongezeko
Fedha za ndani	1,600,000,000	2,902,000,000	1,302,000,000	7.8
Fedha za nje	15,056,045,000	18,305,841,000	3,249,796,000	19.5
Jumla	16,656,045,000	21,207,841,000	4,551,796,000	27.3

Chanzo. Randama ya Bajeti 2024/2025 Fungu 31

Mheshimiwa Spika, Uchambuzi wa Kamati unaonesha kuwa: -

- (a) Bajeti ya Maendeleo imeongezeka kwa **asilimia 27.3** ikilinganishwa na Bajeti ya Mwaka wa Fedha unaoisha;
- (b) Bajeti ya Fedha ya Nje imeongezeka kwa **asilimia 19.5** huku Bajeti ya ndani ikiongezeka kwa **asilimia 7.8** ikilinganishwa na fedha za Maendeleo zilizoidhinishwa kwa Mwaka wa fedha 2023/2024
- (c) Upangaji wa Bajeti ya Maendeleo kwa mwaka wa fedha 2024/2025 haujazingatia hali halisi ya upatikanaji wa fedha unaotokana na mwaka wa fedha unaoisha.

Mheshimiwa Spika, Kamati inaipongeza Serikali kwa kuona umuhimu wa kuongeza bajeti ya Maendeleo kwa OMRM.

Ni matarajio ya Kamati kwamba Serikali itatoa fedha hizo kama zilivyopangwa na kwa wakati ili kutekeleza mpango kazi wake.

2.3.2 Uchambuzi wa Makadirio ya Matumizi ya Kawaida

Mheshimiwa Spika, kwa Mwaka wa Fedha 2024/2025, Ofisi ya Makamu wa Rais - Mazingira inaomba kuidhinishiwa na Bunge lako Tukufu jumla ya **Shilingi 9,670,266,000.00** ikiwa ni Fedha kwa ajili ya Matumizi ya Kawaida. Kati ya fedha hizo, **Shilingi 895,059,000** ni fedha za Mishahara kwa Idara ya Mazingira, **Shilingi 5,813,516,000** ni fedha za Mishahara kwa NEMC na **Shilingi 2,961,691,000.00** ni kwa Matumizi mengineyo.

Kielelezo Na. 4: Ulinganisho wa Bajeti ya Matumizi ya Kawaida kwa Mwaka wa Fedha 2023/2024 na 2024/2025

ULINGANISHO WA BAJETI YA MATUMIZI YA KAWAIDA FUNGU 31 KWA MWAKA WA FEDHA 2023/2024 NA 2024/2025				
AINA YA MATUMIZI	2023/2024	2024/2025	ONGEZEKO	ASILIMIA
Mishahara Idara ya Mazingira	860,668,000	895,059,000	34,391,000	4.0
Mishahara NEMC	5,264,448,000	5,813,516,000	549,068,000	10.4
OC	2,517,500,900	2,961,691,000	444,190,100	17.6
Jumla	8,642,616,900	9,670,266,000	1,027,649,100	11.9

Chanzo. Randama ya Bajeti 2024/2025 Fungu 31

Mheshimiwa Spika, Uchambuzi katika kielelezo hicho unaonesha kuwa Bajeti ya Matumizi ya Kawaida kwa

Mwaka wa Fedha 2024/2025 imeongezeka kwa **asilimia 11.9** ikilinganishwa na Mwaka wa Fedha unaoisha ambapo Bajeti ya Matumizi ya Kawaida ilikuwa **Shilingi 8,642,616,900**. Kamati imebaini kwamba, miongoni mwa sababu zilizopelekea ongezeko hili ni mapendekezo ya Kamati kwamba Serikali: -

- a) Ipange bajeti kulingana na mahitaji halisi; na
- b) longeze ajira kwa Watumishi katika Sekta ya Mazingira ili kuongeza ufanisi katika utekelezaji wa majukumu ya Sekta hiyo.

Kamati inaipongeza Serikali kwa kuzingatia mapendekezo hayo.

2.2.3 Ulinganisho wa bajeti ya Taifa na bajeti ya OMRM

Mheshimiwa Spika, Kamati ilifanya ulinganisho wa bajeti ya Taifa na bajeti ya OMRM kwa mwaka wa Fedha 2024/2025 na kubaini kuwa bajeti ya OMRM ni asilimia **0.06** ya bajeti yote ya taifa. Hii ni sawa na ongezeko la asilimia **0.01** ikilinganishwa na bajeti ya mwaka wa fedha 2023/2024.

Mheshimiwa Spika, matokeo hayo ya uchambuzi kwa ujumla yanatoa taswira ya namna Ofisi ya Makamu wa Rais Mazingira inavyojipanga kusimamia mazingira kwa kuongeza Bajeti. Kamati ina maoni kuwa utekelezaji wa

Mipango ya Serikali kuhusu masuala ya mazingira upewe kipaumbele stahiki.

SEHEMU YA TATU

3.0 MAONI NA USHAURI WA KAMATI

3.1 Maelezo ya Jumla

Mheshimiwa Spika, lengo kuu la Taarifa hii ni kubaiisha maoni na ushauri wa Kamati ili kuwezesha majadiliano ya Bunge. Kamati inaamini kuwa maelezo yaliyotolewa ndani ya Taarifa hii yatakuwa na msaada muhimu kwa Bunge. Pamoja na majadiliano kuhusu hoja hii, upo umuhimu wa kuzingatia maoni na ushauri unaotolewa katika Taarifa hii kwa lengo la kuboresha shughuli za umma zinazohusu usimamizi wa mazingira.

3.2 Maoni ya Kamati

Mheshimiwa Spika, baada ya Uchambuzi wa kina kuhusu Utekelezaji wa Bajeti ya OMRM –Fungu 31 kwa Mwaka wa Fedha 2023/2024 na Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Wizara hiyo kwa mwaka wa fedha 2024/2025, naomba kubainisha Maoni ya Kamati kama ifuatavyo:-

- (i) Ongezeko la Bajeti ya Maendeleo ya OMRM kwa **asilimia 27.3** ni jambo linalostahili pongezi. Ongezeko hilo litakuwa na maana iwapo upatikanaji wa fedha utazingatiwa wakati wa utekelezaji wa bajeti;
- (ii) Kukadiria matumizi ya fedha kwa ajili ya Miradi ya Maendeleo bila kuwa na Mikakati madhubuti ya

upatikanaji wa fedha hizo kunaathiri utekelezaji bora wa Miradi ya Maendeleo.

- (iii) Utolewaji mdogo wa fedha za ndani kwa Miradi ya Maendeleo hauoneshi msukumo wa kutosha wa Serikali katika Sekta ya Mazingira na hivyo kuchelewesha utekelezaji wa Miradi;
- (iv) Kutosomana kwa Mifumo ya Kiutendaji katika Uratibu wa shughuli za mazingira kunakwamisha Uratibu wa shughuli za usimamizi na Uhifadhi wa Mazingira;
- (v) Uelewa mdogo wa Sheria ya Mazingira na Kanuni zake kwa Wawekezaji, Watalaam elekezi na Jamii kwa ujumla kunakwamisha juhudi za Serikali katika kuhifadhi mazingira na kukosa ufanisi katika kufanya tathmini ya athari kwa Mazingira (TAM);
- (vi) Sheria ya Usimamizi wa Mazingira Sura ya 191 imepitwa na wakati;
- (vii) Upungufu wa Watumishi wa NEMC unakwamisha utekelezaji bora wa majukumu yake kama yalivyoelekezwa kwenye Sheria ya Usimamizi wa Mazingira, Sura 191;
- (viii) Kutoandaa Maandiko ya miradi kwa wakati kunasababisha Serikali kukosa fedha za Mifuko ya Kimataifa ya kukabiliana na mabadiliko ya tabianchi;

- (ix) Baadhi ya Miradi ya Maendeleo kutokuwa na tija iliyokusudiwa kwa Wananchi. Kwa mfano, Mradi wa uvuvi unaotekelezwa chini ya Mradi wa Uhifadhi Endelevu wa ardhi katika Bonde la ziwa Nyasa’;

3.3 Ushauri wa Kamati

Mheshimiwa Spika, kwa msingi huo, Kamati inashauri mambo yafuatayo: -

- (i) Serikali ihakikishe kuwa fedha inayoidhinishwa na Bunge inaendelea kupatikana ili kufanikisha mipango iliyowekwa katika usimamizi wa mazingira;
- (ii) Serikali iendeele kufanya Makadirio kutokana na vyanzo vya uhakika vya fedha ili kuwezesha utekelezaji wa Miradi ya Maendeleo inayohusu mazingira kwa wakati;
- (iii) Serikali iweke Msukumo wa kutosha na Mkakati wa muda mrefu utakaoiwezesha kuongeza zaidi fedha za ndani kwa ajili ya miradi ya mazingira. Fedha hizo ziwekewe mkakati wa kuhakikisha zinapatikana kwa wakati;
- (iv) Hatua stahiki zichukuliwe ili kuwezesha mifumo ya Kiutendaji inayohusika na uratibu wa shughuli za mazingira inasomana;
- (v) OMRM itoa Mwongozo utakaosaidia Uratibu bora wa usimamizi wa masuala ya Mazingira kwa Wizara za

kisekta kama ilivyoainishwa katika Sheria ya Usimamizi wa Mazingira, Sura ya 191;

- (vi) Serikali iendelee kutoa elimu kwa Umma juu ya umuhimu wa kuhifadhi Mazingira kwa njia mbalimbali ikiwemo vyombo vya habari. Aidha, Watalaam elekezi wa masuala ya Mazingira wajengewe uwezo ili kuongeza ufanisi katika kufanya Tathmini ya Athari kwa Mazingira (TAM);
- (vii) Mchakato wa kuifanyia Marekebisho Sheria ya Usimamizi wa Mazingira uharakishwe ili Muswada wa Sheria hiyo uwasilishwe Bungeni;
- (viii) Serikali iajiri Watumishi wa kutosha ili NEMC iweze kutekeleza majukumu yake kikamilifu na kwa ufanisi kama ilivyoelekezwa kwenye Sheria ya Usimamizi wa Mazingira;
- (ix) Serikali iendelee kuandaa maandiko ya Miradi kwa wakati ili kunufaika na fedha za maendeleo kutoka Mifuko ya Kimataifa ya kukabiliana na mabadiliko ya tabianchi;
- (x) Serikali isimamie kwa karibu utekelezaji wa Miradi ya Maendeleo na ichukue hatua za haraka katika mradi wa "Uhifadhi Endelevu wa Ardhi katika Bonde la Ziwa Nyasa" ili kuongeza tija ya Mradi huo ikiwa ni pamoja na kuanzishwa kwa uvuvi wa kutumia vizimba.

3.4 Hitimisho

Mheshimiwa Spika, kwa niaba ya Kamati kwa mara nyingine napenda kukupongeza tena kwa uongozi wako madhubuti. Kamati yangu inakuahidi ushirikiano wa hali ya juu na tunakuombea afya njema, Maisha marefu na mafaniko katika utekelezaji wa majukumu yako. Aidha, namshukuru na kumpongeza Naibu Spika pamoja na Wenyeviti wote wa Bunge kwa kukusaidia katika kuliwezesha Bunge kutekeleza wajibu wake wa kuisimamia na kuishauri Serikali kwa ustadi wa hali ya juu.

Mheshimiwa Spika, napenda kuwashukuru Wajumbe wa Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Maji na Mazingira ambao maoni, ushauri na ushirikiano wao umewezesha Kamati kutekeleza majukumu yake kwa ufanisi na hatimaye kukamilika kwa taarifa hii. Naomba majina yao yaingie kwenye kumbukumbu za Taarifa Rasmi za Bunge kama yalivyo wasilishwa katika taarifa hii; nayo ni kama ifuatavyo: -

1. Mhe. Jackson Gedion Kiswaga, Mb - **Mwenyekiti**
2. Mhe. Anna Richard. Lupembe, Mb - **M/Mwenyekiti**

3. Mhe. Asya Sharif Omar, Mb
4. Mhe. Mohammed Jumah Soud, Mb
5. Mhe. Prof. Shukrani Elisha Many, Mb
6. Mhe. Juma Usonge Hamad, Mb
7. Mhe. Haji Makame Mlenge, Mb
8. Mhe. Asya Mwadini Mohammed, Mb
9. Mhe. Kavejuru Eliadory Felix, Mb
10. Mhe. Regina Ndege Qwaray, Mb
11. Mhe. Agnes Elias Hokororo, Mb
12. Mhe. Eng. Stella Martin Manyanya, Mb
13. Mhe. Keneth Nollo, Mb
14. Mhe. Suleiman Omar Mohamed, Mb
15. Mhe. Ritta Kabati Enespher, Mb
16. Mhe. Balozi Dkt. Bashiru Ally Kakurwa, Mb
17. Mhe. Charles Mwijage, Mb
18. Mhe. Deo Kasenyanda Sanga, Mb
19. Mhe. Emmanuel Peter Cherehani, Mb
20. Mhe. Robert Chacha Maboto, Mb
21. Mhe. Kasalali Emmanuel Mageni, Mb

Mheshimiwa Spika, kwa niaba ya Wajumbe wa Kamati naomba nichukue fursa hii kumpongeza Mhe Seleman Jafo (Mb), Waziri wa Nchi Ofisi ya Makamu wa Rais Muungano na Mazingira na Mhe. Khamis Hamza Khamis (Mb), Naibu Waziri wa Nchi Ofisi ya Makamu wa Rais Muungano na Mazingira

kwa ushirikiano katika uwasilishaji Makadirio ya Matumizi ya Ofisi ya Makamu wa Rais - Mazingira.

Mheshimiwa Spika, naomba pia niwashukuru watendaji wote wa Ofisi ya Makamu wa Rais pamoja na taasisi zake wakiongozwa na Katibu Mkuu Ndg. Cyprian Luhemeja kwa ushirikiano walioipatia Kamati katika kutekeleza majukumu yake.

Mheshimiwa Spika, mwisho kabisa lakini si kwa umuhimu, napenda kumshukuru Katibu wa Bunge Ndg. Nenelewa Mwihambi, *ndc*, kwa umakini na weledi katika kuratibu shughuli za Kamati ikiwa ni pamoja na kuiwezesha Kamati kutekeleza majukumu yake bila kukwama.

Mheshimiwa Spika, baada ya maelezo hayo, sasa naliomba Bunge lako Tukufu likubali kuidhinisha Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Ofisi ya Makamu wa Rais - Mazingira kwa Mwaka wa Fedha 2024/2025 kama yalivyowasilishwa na mtoa hoja.

Mheshimiwa Spika, naomba kuwasilisha na ninaunga mkono hoja.

Jackson Kiswaga, Mb

**MWENYEKITI
KAMATI YA KUDUMU YA BUNGE YA
MAJI NA MAZINGIRA**

23 Aprili, 2024.